

FOCUS

Mei 2014

Gender en statistieken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Roger Kalenga-Mpala

De statistieken opgesplitst naar geslacht en de genderindicatoren spelen een belangrijke rol in de verschillende fasen van het politieke besluitvormingsproces. De productie van voldoende van deze statistieken met aandacht voor de genderaanpak stelt de overheid in staat om de problemen van ongelijkheid tussen mannen en vrouwen correct te identificeren en gepaste oplossingen voor deze problematieken te vinden. In maart 2012 stemde het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een ordonnantie houdende de integratie van de genderdimensie in de beleidslijnen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en deze is ook van toepassing op de statistieken. Hoe staat het met deze statistieken op het niveau van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest? Hoe kunnen we ze begrijpen? Welke moeilijkheden zijn inherent aan hun productie?

Inleiding

Dit vierde nummer van de Focus van het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) concentreert zich op de kwestie van de genderstatistieken op het niveau van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Na een kort overzicht van de basisconcepten van gender en het wettelijke kader van “gender mainstreaming” geeft dit artikel vanuit het genderstandpunt een stand van zaken van de statistieken opgesplitst naar geslacht voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Verder geeft het artikel een algemene bespreking van de problematiek van de genderstatistieken, alsook van de zwakte punten en de vertekeningen die in het inzamelings- en verwerkingsproces van dergelijke gegevens kunnen worden geïdentificeerd.

Genderbenadering en – concepten

Het biologische begrip “**geslacht**” verschilt van het socio-culturele begrip “**gender**”. Het **geslacht** verwijst naar de biologische verschillen tussen mannen en vrouwen, in het bijzonder naar alles wat hen onderscheidt in termen van reproductie, fysieke kracht, uitzicht enz. De term **gender** verwijst daarentegen naar de sociaal gevormde verschillen tussen mannen en vrouwen en de manier waarop deze op elkaar inspelen en de functies van beiden bepalen^[1]. De biologische verschillen kunnen deze ongelijkheden tussen de geslachten niet rechtvaardigen.

Definitie van gender volgens Joan Scott (1986)

“Het begrip gender bestaat uit een geheel aan praktijken, symbolen (voorstellingen), normen (juridische, institutionele, doctrines, enz.) en waarden (sociale, politieke, economische) die vorm gekregen hebben in de samenleving vertrekkende van de biologische verschillen tussen mannen en vrouwen. Daarbij komend zijn er de psychologische dimensies (subjectieve en onbewuste identiteit).”

Vrouwen en mannen hebben vaak verschillende en specifieke behoeften in een maatschappij. Het is belangrijk dat met deze behoeften van allebei de groepen rekening wordt gehouden, dat de vrouwen en de mannen op dit vlak gelijk behandeld worden. Een **genderaanpak** invoeren betekent uitdrukking geven aan de wil om gelijkheid tussen vrouwen en mannen te verwezenlijken in de maatschappij. In deze optiek vormt **gender mainstreaming** een strategie om de gelijkheid van de geslachten te bereiken door de genderaanpak op transversale, systematische en preventieve wijze in alle fasen van het overheidsbeleid te integreren (de redactie, de uitvoering, de opvolging en de evaluatie), op alle niveaus van de organisatie, in alle aspecten van een programma, alsook in alle thema's die de politieke wereld behandelt.

Definitie van gender mainstreaming door de Groep specialisten van de Raad van Europa (1998)

“Gender mainstreaming bestaat uit het (re)organiseren, verbeteren, ontwikkelen en evalueren van beleidsprocessen op zo'n manier dat het perspectief van gendergelijkheid wordt geïntegreerd in alle beleidsdomeinen en op alle beleidsniveaus door de actoren die normaal dat beleid maken.”

De invoering van gender mainstreaming is een omvangrijk project. Dit vereist niet enkel het engagement van de politieke en administratieve verantwoordelijken op de hoogste niveaus, maar ook de redactie van **statistieken opgesplitst naar geslacht** en van **genderindicatoren**. De statistieken opgesplitst naar geslacht, de genderindicatoren en de studies over ongelijkheid spelen een belangrijke rol in de verschillende fasen van het politieke besluitvormingsproces.

Wettelijk kader: van het actieplatform van Peking tot de ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Het begrip gender verschijnt voor het eerst in het overheidsbeleid op de vierde Wereldconferentie over vrouwen van de Verenigde Naties in 1995 in Peking, China. De regeringen van de deelnemende landen hebben zich ertoe verbonden om de doelstellingen gelijkheid, ontwikkeling en vrede voor vrouwen in de hele wereld na te streven. Er werd een internationaal instrument met de naam “**Het Actieplatform van Peking**” ingevoerd om deze doelstellingen te realiseren. Deze verklaring roept op tot het wegwerken van elke vorm van discriminatie tegen vrouwen, om een reële gelijkheid tussen vrouwen en mannen te bereiken.

Twaalf prioritaire domeinen van het Actieplatform van Peking (1995)

De voortdurende armoede van vrouwen, onderwijs en opleiding van vrouwen, vrouwen en gezondheid, geweld tegen vrouwen, vrouwen en gewapende conflicten, vrouwen en de economie, vrouwen en besluitvorming, institutionele mechanismen voor de verbetering van de positie van de vrouw, mensenrechten van vrouwen, vrouwen en de media, vrouwen en het milieu, meisjes.

Elk actiedomein bevat strategische doelstellingen en concrete aanbevelingen voor de nationale en internationale actoren. De statistische materies vormen een van de strategische doelstellingen van het actiedomein betreffende de institutionele mechanismen voor de verbetering van de positie van de vrouw. Deze strategische doelstelling legt de nadruk op de productie en de verspreiding van gegevens en informatie opgesplitst naar geslacht, met het oog op evaluatie en planning.

Op Europees niveau hebben de Europese Unie en de Raad van Europa enkele specifieke instrumenten voor de gelijkheid van vrouwen en mannen en het streven naar autonomie van vrouwen ontwikkeld, die een aanzienlijke invloed hebben op de inhoud van de wetgeving en de beleidslijnen in België. Dit is de context waarin België op 12 januari 2007 een federale wet “gender mainstreaming” heeft ingevoerd. Deze wet is natuurlijk ook van toepassing op de statistieken.

Artikel 4 van de federale wet inzake gender mainstreaming van 12 januari 2007

Krachtens artikel 4 van de wet inzake gender mainstreaming, is duidelijk bepaald dat “de federale overheidsdiensten, het ministerie van Defensie, de programmatorische overheidsdiensten, de overheidsinstellingen voor sociale zekerheid, de federale wetenschappelijke instellingen en instellingen van openbaar nut erop toezien dat alle statistieken die zij in hun actiedomein produceren, verzamelen en bestellen naar geslacht opgesplitst worden en dat er genderindicatoren worden opgesteld”.

Op basis van de ordonnantie van 29 maart 2012, houdende de integratie van de genderdimensie in de beleidslijnen, heeft ook het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een reeks doelstellingen van de vierde Wereldconferentie over vrouwen in Peking ingevoerd. De gewestelijke wetgeving richt zich concreet op statistieken en genderindicatoren.

Artikel 4 van de ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest houdende gender van 29 maart 2012

Artikel 4 van de ordonnantie van 29 maart 2012 bepaalt dat “elke minister en staatssecretaris erop toeziet, in de domeinen die onder zijn of haar bevoegdheden vallen, dat de statistieken die de Brusselse overheidsdiensten en de Brusselse instellingen van openbaar nut in hun actiedomein produceren, verzamelen en bestellen, naar geslacht opgesplitst worden en dat er genderindicatoren worden opgesteld wanneer dit relevant is”.

Inzameling en verwerking van de statistische gendergegevens

De respectievelijke situatie van vrouwen en mannen in een specifiek beleidsdomein kan worden ingeschat op basis van statistische informatie die behoorlijk opgesplitst is naar geslacht.

Statistieken opgesplitst naar geslacht

De beschikbaarheid van statistieken opgesplitst naar geslacht, is een noodzakelijke stap naar gender mainstreaming. Deze strategie bepaalt dat alle statistieken moeten worden geproduceerd, rekening houdend met de genderdimensie, de verschillen tussen de geslachten en de eventuele ongelijkheden in de maatschappij. Zo moeten alle statistische gegevens betreffende individuen en deze die niet rechtstreeks verbonden zijn met individuen, worden ingezameld, gecompileerd en geanalyseerd, rekening houdend met de genderaanpak ^[2].

De opsplitsing van de statistieken naar geslacht is een eenvoudige handeling, maar vereist de voorafgaande aanwezigheid van een variabele die de individuen onderscheidt naar geslacht in de verschillende gegevensbronnen, die worden gebruikt om statistieken te produceren: de enquêtes en de administratieve bronnen.

Voor de gegevens, die op het niveau van het individu worden ingezameld, vormt de opsplitsing naar geslacht geen probleem (tabel 01). Niet alle gegevens zijn echter gemakkelijk op te splitsen naar geslacht. Bij gegevens die niet op het niveau van het individu worden ingezameld, maar waarbij het huishouden of de onderneming de statistische eenheid is, is het moeilijker of zelfs onmogelijk om de statistieken eenduidig te verdelen op basis van het kenmerk geslacht.

De statistieken opgesplitst naar geslacht geven trouwens slechts een gedeeltelijk beeld van alle verschillen tussen vrouwen en mannen. De kruising van deze statistieken met andere kenmerken, die meer bepaald verband houden met de leeftijd, de gezinssituatie, de herkomst of de nationaliteit, het studieniveau of nog met andere, meer specifieke dimensies, blijkt nodig te zijn om de mogelijke

01 Voorbeelden van statistieken opgesplitst naar geslacht voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

	Vrouwen	Mannen
Wettelijke bevolking op 1 januari 2013	592.975	561.660
Aantal niet-werkende werkzoekenden in 2013	51.489	57.940
Schoolbevolking in het kleuter-, lager en secundair onderwijs in 2011-2012	116.280	120.262
Personeel van de Gewestelijke Overheidsdienst Brussel en van de instellingen van openbaar nut van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op 30 juni 2013	2.403	5.251
Aantal personen die in een sociale woning van de openbare vastgoedmaatschappijen wonen op 31 december 2012	46.385	36.646
Gemiddeld maandelijks brutoloon van de voltijdse werknemers in de maand oktober 2011 in euro	2.995	3.258

Bronnen: ADSEI (Rijksregister van de natuurlijke personen), Actiris, Fédération Wallonie-Bruxelles en Vlaamse Gemeenschap, Observatorium van de werkgelegenheid van de ambtenarenzaken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, BGHM, ADSEI (Jaarlijkse loonenquête)

ongelijkheden tussen mannen en vrouwen binnen verschillende subgroepen van een bestudeerde bevolking correct te kunnen identificeren. In de literatuur wordt deze aanpak “genderaanpak plus” of “intersectionele aanpak” genoemd.

In bepaalde situaties komen ongelijkheden pas tot uiting op het niveau van dergelijke subgroepen, die worden onderscheiden op basis van bijkomende kenmerken. Deze ongelijkheden blijven verborgen op het niveau van de totale bevolking. Zo speelt in het geval van de naar geslacht opgedeelde gegevens over de niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het studieniveau een belangrijke rol (tabel 02). Hoewel er geen verregaande verschillen bestaan tussen de mannen- en vrouwengroep in het geheel, verschillen de verhoudingen sterk binnen de subgroepen van de hoogstgekwalficeerden en laagstgekwalficeerden. Een kruising van de gegevens van het personeel van de Gewestelijke Overheidsdienst Brussel en van de instellingen van openbaar nut van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest per geslacht met het administratieve niveau [3], dat meestal verband houdt met het behaalde diploma, toont aan dat er een licht verschil is ten voordele van mannen op niveau A en dat er enorme verschillen zijn op de andere administratieve niveaus. De vrouwen zijn in de meerderheid op de niveaus B en C, terwijl de mannen sterk overheersen op de niveaus D en E.

Genderstatistieken

De beschikbaarheid van statistieken opgesplitst naar geslacht verzekert niet dat de concepten, definities en methodes, om deze statistieken te produceren, werden ontworpen om de rollen en relaties

tussen mannen en vrouwen in de maatschappij te weerspiegelen. De overweging van de genderdimensie bij de inzameling en de verwerking van de gegevens is echter onmisbaar om de bestaande verschillen tussen de geslachten in een bepaald domein correct weer te geven. Het is ook belangrijk om te kijken of de ingezamelde gegevens volstaan om een antwoord te geven op de fundamentele vragen die worden gesteld in een streven naar gelijkheid tussen de geslachten. De gegevens kunnen als genderstatistieken gekwalificeerd worden, wanneer deze elementen in rekening worden genomen. De genderstatistieken mogen geen vervormingen of vertekeningen bevatten ten gevolge van de methodiek van inzameling en de analyse van de gegevens.

Definitie van genderstatistieken volgens de Verenigde Naties (2005) [4]

“Genderstatistieken zijn statistieken die de verschillen en ongelijkheden tussen mannen en vrouwen in alle levensdomeinen op een adequate manier weergeven. Om genderstatistieken te produceren is het noodzakelijk individuele gegevens en andere kenmerken naar sekse op te splitsen, om deze verschillen of ongelijkheden aan het licht te brengen en om gegevens te verzamelen over specifieke problemen, die meer betrekking hebben op de ene sekse dan op de andere of die verband houden met de genderrelatie tussen mannen en vrouwen. Dankzij genderstatistieken kunnen genderproblemen en ongelijkheden tussen mannen en vrouwen systematisch worden geëvalueerd.”

In de praktijk worden de statistieken op basis van administratieve bronnen verondersteld minder gendervertekening te bevatten dan de gegevens komende van de statistische enquêtes. Wat de statistieken van enquêtes betreft, vestigt de Werkgroep “Gender en statistiek” [5] van de Hoge Raad voor de Statistiek in zijn verslag van 2012 de aandacht op drie belangrijke elementen, die de correcte integratie van de genderdimensie

02 Voorbeelden van genderstatistieken, gekruist met andere kenmerken voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Niet-werkende werkzoekenden per geslacht en studieniveau in 2013

	Lager + secundair 1e graad en 2e graad	Secundair 3e en 4e graad	Hoger niet-universitair	Universitair	Andere studies en leercontract
Vrouwen	13.131	10.855	4.831	3.015	19.656
Mannen	16.436	10.331	4.256	2.640	24.278

Bron: Actiris

Personeel van de Gewestelijke Overheidsdienst Brussel en van de instellingen van openbaar nut van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest per geslacht en administratief niveau op 30 juni 2013

	Niveau A	Niveau B	Niveau C	Niveau D	Niveau E
Vrouwen	798	522	687	272	124
Mannen	833	439	571	1.214	2.194

Bron: Observatorium van de werkgelegenheid van de ambtenarenzaken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

in bepaalde nationale enquêtes in België negatief kunnen beïnvloeden:

- Een groot aantal enquêtes op het niveau van de huishoudens en op individueel vlak gebruiken het rijksregister van de natuurlijke personen als steekproefkader. De huishoudens die in de steekproef van een enquête zijn opgenomen, worden geïdentificeerd op basis van de referentiepersoon, die voor elk huishouden wordt vermeld in dit register. Deze praktijk kan tot gendervertekening leiden indien de referentiepersoon vragen moet beantwoorden in naam van het hele huishouden^[6]. In meerdere enquêtes op het niveau van de huishoudens, over onderwerpen die meer bepaald verband houden met inkomen en arbeid en die op het rijksregister steunen, zien we inderdaad dat de mannen oververtegenwoordigd zijn bij de referentiepersonen van de huishoudens^[7].
- Het gebruik van proxy's^[8] in de enquêtes op individueel niveau kan ook leiden tot vervormingen van de resultaten wanneer de gestelde vragen van het type open vragen zijn.
- Het gebrek aan de expertise die nodig is om een genderanalyse van de enquêtemethodologie te maken, vermits de meeste nationale enquêtes niet werden ontworpen vanuit een genderperspectief.

De toepassing van gender mainstreaming op statistieken biedt een uitstekende kans om de bestaande statistische instrumenten aan te passen. Het is de context waarin de Werkgroep "Gender en statistiek" werkt aan een reeks aanbevelingen om de genderdimensie in het Belgisch statistisch apparaat te integreren. De integratie van gender in de statistieken vereist dus een bijzondere aandacht voor de gebruikte basisconcepten en voor de methodes van inzameling en verwerking van enquêtes, om ervoor te zorgen dat de vragen over de gelijkheid van de geslachten op een gepaste manier gedekt zijn.

Genderindicatoren

Het is soms moeilijk om de statistieken, uitgedrukt in absolute waarden, te gebruiken en te interpreteren. Ze vergemakkelijken de correcte vergelijking van de situaties van mannen en vrouwen niet. Het is daarom dat de studies en analyses eerder gebruik maken van indicatoren. Met indicatoren kan een socio-economische realiteit worden weergegeven door een relatieve waarde. Ze bieden veel voordelen qua meting, vergelijkbaarheid en leesbaarheid.

Devoorbeelden van genderindicatoren (tabel 03) tonen aan dat complexe gegevens omgezet kunnen worden in eenvoudige en duidelijke boodschappen over de verwezenlijkingen en de verschillen inzake gelijkheid van de geslachten in verschillende domeinen. Ze laten ook toe om een meetbare doelstelling te definiëren bij de formulering en opvolging van een beleid. Ze kunnen ten slotte bijdragen tot de matiging van de gangbare ideeën over de verwachte rollen van vrouwen en mannen in de maatschappij. Met uitzondering van de thema's in verband met bevolking, arbeidsmarkt, onderwijs en opleiding berekenen en publiceren weinig leveranciers van statistieken systematisch genderindicatoren. Voor de arbeidsmarkt maken genderindicatoren deel uit van de Europese tewerkstellingsdoelstellingen om de verschillen tussen mannen en vrouwen inzake tewerkstelling en loon weg te werken of te verkleinen. Hetzelfde geldt voor onderwijs.

Beschikbaarheid van statistieken opgesplitst naar geslacht

Dit onderdeel geeft een korte uiteenzetting betreffende het bestaan van een opsplitsing naar

03 Voorbeelden van genderindicatoren voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

	Vrouwen	Mannen
Aandeel van de buitenlandse bevolking in de totale bevolking op 1 januari 2013	32,32 %	33,85 %
Levensverwachting bij de geboorte in 2012	82,24 jaar	77,39 jaar
Werkgelegenheidsgraad onder de bevolking van 15 tot en met 64 jaar in 2013	48,47 %	56,68 %
Percentage van de bevolking van 18 tot en met 24 jaar dat geen diploma van het hoge secundair onderwijs heeft behaald en geen enkele vorm van onderwijs of vorming meer volgt in 2013	17,70 %	19,40 %
Aandeel 30-34-jarigen dat een diploma van het hoger onderwijs heeft behaald in 2013	50,70 %	40,70 %
Participatiegraad in formele of informele opleidingen en vormingen van 25-64-jarigen in 2011	39,21 %	45,30 %

Bronnen: ADSEI (Rijksregister van de natuurlijke personen), ADSEI (Enquête naar de arbeidskrachten) en ADSEI (Enquête volwasseneneducatie)

geslacht in de beschikbare statistieken over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Deze statistieken worden beknopt geanalyseerd in functie van hun relevantie en met betrekking tot de verschillen op vlak van de realisatie van de opsplitsing naar geslacht. Het eventuele gebrek aan zichtbaarheid van de genderverschillen in de Brusselse statistieken wordt onderzocht en desgevallend worden enkele elementen ter verklaring aangeleverd. Vervolgens worden pistes geopperd ter verbetering van de integratie van de genderdimensie in de statistieken en publicaties over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Stand van zaken

Om te beginnen verduidelijken we dat niet alle statistieken naar geslacht kunnen en moeten worden opgesplitst. In bepaalde gevallen is het begrip geslacht niet relevant. In deze gevallen is de statistische eenheid in kwestie vaak niet rechtstreeks verbonden met het individu. Het is daarom noch mogelijk, noch relevant om de statistische gegevens naar geslacht op te splitsen. Deze categorie omvat meer bepaald de statistieken over de structuur van de huishoudens, de demografie van de ondernemingen, de financiën, de openbare infrastructuur, de rekeningen en economische vooruitzichten, de bodembezetting, milieu en energie enz. Het is bijvoorbeeld noch mogelijk, noch relevant om een opsplitsing naar geslacht te maken voor het aantal kilometer fietspad op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Heel wat statistische gegevens worden vandaag daarentegen systematisch opgesplitst naar geslacht. Deze statistieken hebben hoofdzakelijk betrekking op de thema's betreffende de bevolking, de arbeidsmarkt en de sociale bescherming. Ze worden opgesteld op basis van gecentraliseerde banken met administratieve gegevens over de fysieke personen. Deze gegevensbanken bevatten systematisch een geslachtvariabele, wat de opsplitsing van de statistieken naar geslacht mogelijk maakt. Tot deze grote administratieve gegevensbanken behoren vooral het Rijksregister van natuurlijke personen, dat uitgebreide informatie verstrekt over de residerende officiële bevolking, de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ) en de loon- en arbeidstijdgegevensbank van de RSZ.

Naast deze twee soorten statistieken (deze waarvoor geen opsplitsing mogelijk is en deze waarvoor dit al gedaan wordt) bestaat er nog een derde reeks statistieken, die naar geslacht opgesplitst zou moeten

zijn in het kader van de gender mainstreaming, maar waarvoor deze opsplitsing slechts beschikbaar is op het globale niveau of helemaal niet. De statistieken over bijvoorbeeld de reizigers die het openbaar vervoer gebruiken, zijn vandaag de dag niet beschikbaar per geslacht. Wat de enquête naar voortgezette beroepsopleidingen, die bij ondernemingen werd afgenomen, betreft is enkel het aandeel deelnemers ten opzichte van het totaal aantal werknemers in interne en externe opleidingen per geslacht voorhanden. De andere variabelen zijn niet gecompileerd in functie van het geslacht. Het spreekt vanzelf dat de inspanningen ter verbetering van de opdeling naar geslacht, in het kader van de gender mainstreaming, in de toekomst op deze groep statistieken moeten worden toegespitst. Het volgende punt identificeert de oorzaken die aan de oorsprong liggen van dit gedeeltelijke of totale gebrek aan opsplitsing naar geslacht.

Diverse oorzaken

Voor bepaalde statistieken, zoals de inkomsten onderworpen aan de belasting van de natuurlijke personen en de gemiddelde uitgaven per persoon van het huishoudbudgetonderzoek, zijn er geen statistieken beschikbaar die zijn opgesplitst naar geslacht, omdat de inzameling van de basisgegevens op het niveau van het huishouden gebeurt. Hun individualisering in functie van het geslacht is problematisch zonder bijkomende informatie. In de enquête over het huishoudbudget is het bijvoorbeeld niet mogelijk om te bepalen wat door elk lid van het huishouden werd uitgegeven of verbruikt, omdat alle informatie op het niveau van het huishouden wordt ingezameld.

Voor andere statistieken verhindert het gebrek aan de variabele geslacht in bepaalde administratieve gegevensbanken de opsplitsing van de gegevens naar geslacht. Heel wat administratieve gegevensbestanden op gewestelijk niveau bevatten namelijk geen variabele over het geslacht^[9]. Dit is meer bepaald het geval voor de gegevensbanken over de Brusselse taxi's, de stedenbouwkundige vergunningen, de ritten van het openbaar vervoer (MIVB), enz. Deze gegevensbanken werden oorspronkelijk niet ontworpen met het oog op het produceren van statistieken, hoewel ze hier vandaag de dag steeds meer voor gebruikt worden.

In andere gevallen maakt de inzamelingswijze van de gegevens zelf het moeilijk om de variabele geslacht in te voeren. Bij enquêtes op basis van automatische of gerichte tellingen van individuen, zoals de telling

van reizigers bij het verlaten van stations of in het openbaar vervoer, is het met de huidige methodes moeilijk om het aandeel mannen-vrouwen correct in te schatten. Hetzelfde geldt voor de gegevens van ticketverkoop, zoals deze met betrekking tot bioscoopbezoekers of bezoekers van openbare evenementen. Deze methodes werken bij benadering en het profiel van de geregistreerde individuen wordt vaak niet verder onderzocht.

In het kader van bepaalde nationale enquêtes is de opsplitsing naar geslacht ten slotte niet mogelijk door de beperkte omvang van de Brusselse steekproef. Het gaat meer bepaald om de enquête naar inkomens en levensomstandigheden (SILC). Het is moeilijk om op basis van deze enquête, omwille van redenen van kwaliteit en betrouwbaarheid, statistieken voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te produceren in functie van het geslacht en/of andere specifieke kenmerken van de individuen.

Inspanningen om de beschikbaarheid te verbeteren

Dit punt geeft enkele pistes ter verbetering van de opsplitsing naar geslacht van de statistische gegevens over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Voor de statistieken die geproduceerd worden op basis van de administratieve bronnen kan een verbetering van de gegevensbestanden worden overwogen door een geslachtvariabele te integreren. De toevoeging van een dergelijke variabele in een bestaande gegevensbank betekent een bijkomende inspanning op het vlak van de gegevensinzameling, dat op realistische wijze en in functie van de middelen van de betrokken administraties moet worden gepland en begroot. In de huidige context is het moeilijk om een snelle evolutie voor deze gevallen te voorzien. Het is daarentegen belangrijk dat de nieuwe gegevensbanken die worden samengesteld, onder andere in het kader van de overdracht van nieuwe bevoegdheden aan de gewesten ten gevolge van de zesde staatshervorming, de genderdimensie onmiddellijk opnemen. De toevoeging van een variabele over het geslacht zal hierbij immers een te verwaarlozen kostprijs geven. Een platform, ter uitwisseling en overleg tussen statistische en administratieve actoren bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, lijkt nodig om de verwezenlijking van deze doelstelling te verzekeren.

Er kunnen meerdere werkpistes overwogen worden voor de statistieken die geproduceerd worden op basis van de enquêtes. Het BISA

onderhandelt over de verhoging van de Brusselse steekproeven bij bepaalde nationale enquêtes, die bepaalde kruisingen mogelijk moeten maken, meer bepaald met de variabele geslacht. Om diezelfde reden worden op dit moment de experimenten geëvalueerd met betrekking tot de gezamenlijke verwerking van meerdere jaargangen van enquêtes. Deze experimenten werden gerealiseerd om de omvang van de steekproef artificieel te verhogen. Dit is meer bepaald het geval voor de enquête SILC en het huishoudbudgetonderzoek. Het BISA neemt binnen de Hoge raad voor de Statistiek overigens deel aan een reflectie over de formulering en de wijze van gegevensinzameling van enquêtes die bij huishoudens worden afgenomen. Het doel van deze denkoefening is om de mogelijkheden, om statistieken opgesplitst naar geslacht te produceren, uit te breiden. De koppeling van de gegevens van de enquêtes met deze van de administratieve bronnen is ten slotte een oplossing waaraan de ADSEI de voorkeur geeft, zonder de last voor de respondenten en de productiekost van de statistische gegevens te verhogen.

Conclusie

De toepassing van gender mainstreaming op statistisch vlak vereist in fine een grotere samenwerking tussen de statistiekproducenten en de gebruikers van statistieken, alsook een genderexpertise om deze te begeleiden. Ze betekent anderzijds ook een belangrijke kans om het openbare statistische instrument te verbeteren door de inzamelings- en verwerkingsmodi van de gegevens systematisch in vraag te stellen.

Voor de statistiekproducenten impliceert de integratie van gender in de statistieken dat ze de statistische gegevens zo moeten verzamelen en verwerken dat de eventuele vertekening en lacunes op vlak van gender maximaal beperkt worden. Verder moet men er ook voor zorgen dat deze gegevens systematisch beschikbaar zijn. De organismen die gegevens verspreiden en valoriseren, zoals het BISA, moeten een bijzondere aandacht besteden aan de manier waarop ze deze gegevens voorstellen, zodat alle gebruikers worden bereikt. Het is daarom belangrijk om de reflectie over gender uit te breiden tot de volledige openbare statistiek en om het aantal statistische gegevens opgesplitst naar geslacht, en het aantal genderindicatoren steeds verder uit te breiden.

Bibliografie

- Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 29 maart 2012, Ordonnantie houdende de integratie van de genderdimensie in de beleidslijnen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Brussel, Belgisch Staatsblad, 13.04.2012.
- Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, 2007, Handleiding voor de toepassing van gender mainstreaming binnen de Belgische federale overheid, Brussel, Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.
- Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, 2011, Vrouwen en mannen in België. Genderstatistieken en -indicatoren. Tweede editie. Brussel, Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.
- Le Monde selon les femmes, Actualisation et réédition 2012, Les essentiels de genre 01. Concepts de base, Bruxelles, Le Monde selon les femmes.
- MEULDERS, Danièle, O'DORCHAI, Sïle, AVANZO, Sébastien et CLESSE Stéphane, 2013, Eindverslag: Inventaris en analyse van genderspecifieke gegevens en genderindicatoren op Belgisch federaal niveau, Brussel, Département d'Économie Appliquée de l'Université Libre de Bruxelles.
- Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Cel Gelijke Kansen, Genderstatistieken bij het Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Informatieve nota, Brussel.
- Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Cel Gelijke Kansen, 2013, Verslag van de initiatieven van de Brusselse Hoofdstedelijke regering ter bevordering van de gelijkheid tussen vrouwen en mannen. Pekingrapport 2012, Brussel.
- MOSER, Annalise, 2007, Genre et indicateurs. Panorama. Brighton, Institute of Development Studies, University of Sussex.
- SCOTT, Joan, W., 1986, Gender: a useful category of historical analysis, Bloomington, American Historical Review, Vol. 91, No. 5. (December, 1986), pp. 1053-1075.
- United Nations, Office of the Special Adviser on Gender Issues and Advancement of Women, 2002, Gender mainstreaming An Overview, New York, United Nations.
- United Nations Economic Commission for Europe, Group of Experts on Gender Statistics, 2012, Report of the Work Session on Gender Statistics. March 2012, Geneva, UNECE.
- Werkgroep 'Gender en Statistiek' van de Hoge Raad voor de Statistiek, 2013, Verslag 2012, Brussel.

Afkortingen

- Actiris:** Brusselse Gewestelijke Dienst voor Arbeidsbemiddeling
ADSEI: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie
BGHM: Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij
BISA: Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse
ICT: Informatie- en communicatietechnologieën
KSZ: Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid
MIVB: Maatschappij voor het Intercommunale Vervoer te Brussel
RSZ: Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
SILC: Study on Income and Living Conditions
UNECE: United Nations Economic Commission for Europe

NOTEN

[1] Le Monde selon les femmes, 2012, p. 7.

[2] United Nations, Office of the Special Adviser on Gender Issues and Advancement of Women, 2002, p. 21.

[3] In de meeste gevallen gebeurt de verdeling per niveau bij de openbare diensten op basis van het hoogste diploma. Niveau A stemt overeen met een universitair diploma of een diploma van het hoger onderwijs van het lange type, niveau B met een diploma van het hoger onderwijs van het korte

type, niveau C met hoger secundair onderwijs, D met dat van lager secundair onderwijs en niveau E stemt overeen met een diploma lager onderwijs en geen diploma.

[4] Definitie uit het Engels vertaald door het Instituut voor gelijkheid van vrouwen en mannen, 2007, p. 41 en zie ook "United Nations, The World's Women 2005 Progress in Statistics".

[5] Werkgroep die in december 2011 werd opgericht en geleid wordt door het Instituut voor gelijkheid van vrouwen en mannen

en de ADSEI. De werkgroep controleert de beschikbaarheid van de statistieken opgesplitst naar geslacht en de berekening van genderindicatoren, en analyseert de eventuele vertekeningen en vervormingen die kunnen ontstaan bij de inzameling en de verwerking van de gegevens.

[6] MEULDERS, Danièle, O'DORCHAI, Sïle, AVANZO, Sébastien et CLESSE Stéphane, 2013, p. 385.

[7] Het is zo dat twee derde van

de referentiepersonen van de huishoudens van het rijksregister van het mannelijke geslacht zijn (Verslag 2012 van de Werkgroep "Gender en statistiek" van de Hoge Raad voor de Statistiek).

[8] Er is sprake van proxy wanneer een ander lid van het huishouden of een andere persoon de enquête invult in plaats van de beoogde persoon en dit om te vermijden dat de enquête onbeantwoord blijft.

[9] Gewestelijke Overheidsdienst, Cel Gelijke Kansen en Diversiteit, Informatienota, 2013.

F04CUS

Schrijf u in op de newsletter op www.bisa.irisnet.be

Wetenschappelijke coördinatie: Astrid Romain
Leescomité: Benoît Laine, Amaryn Gangji, Line Jussiant,
Astrid Sierens, Astrid Romain, Sïle O'Dorchai (DULBEA)
Kruidtuinlaan, 20 – 1035 Brussel - T.02 800 38 60 – F. 02 800 38 23 bisa@gob.irisnet.be
V.U.: Christian Lamouline, Secretaris-generaal, Gewestelijke Overheidsdienst Brussel
©2014 Brussel Hoofdstedelijk Gewest. Alle rechten voorbehouden.